

PALAIS DES NATIONS - 1211 GENEVE 10, ZWITSERLAND

Mandaat van de Speciale Rapporteur inzake foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing

Ref.: AL NLD 4/2022 (Gelieve deze referentie te gebruiken in uw antwoord)

Excellentie,

Ik heb de eer u aan te spreken in mijn hoedanigheid van Speciale Rapporteur inzake foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing, overeenkomstig Resolutie 43/20 van de Raad voor Mensenrechten.

Ik dank de regering van uwe Excellentie voor haar antwoord van 10 maart 2022 op mijn op 10 januari 2022 verzonden mededeling (AL NLD 1/2022) betreffende gerapporteerde gevallen van buitensporig gebruik van geweld door ambtenaren openbare orde en veiligheid tegen demonstranten, tijdens het verloop van verscheidene protesten sinds januari 2021, in duidelijke strijd met de beginselen van legaliteit, noodzaak, evenredigheid en voorzorg.

Ik zou nogmaals mijn waardering willen uitspreken voor de gaande constructieve dialoog met de regering van Uwe Excellentie over deze zaak en constateer met waardering uw gedeeltelijke respons. In deze brief zou ik de aandacht willen vestigen op punten die nadere verduidelijking en onderzoek behoeven in overeenstemming met de internationale wettelijke verplichtingen van de Nederlandse Staat met betrekking tot het absolute en onaantastbare verbod op foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing.

De in deze brief genoemde punten van zorg verwijzen direct naar Resolutie A/HRC/46/L.27 van de Raad voor Mensenrechten, par. 28, waarin mij per mandaat wordt verzocht bij mijn toekomstige werkzaamheden rekening te houden met "de rol en de verantwoordelijkheden van de politie en andere ambtenaren openbare orde en veiligheid bij de uitvoering van verplichtingen om foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing te verbieden en te voorkomen". Dit mandaat is voorts gebaseerd op mijn reeds langlopende thematische werkzaamheden over dit onderwerp, met inbegrip van mijn verslag aan de Algemene Vergadering over het "Excessief systematisch politiegeweld en het verbod op foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing" (A/72/178), alsmede de recente gezamenlijke publieke verklaring die door 44 mandaathouders is onderschreven en waarin wordt opgeroepen om wereldwijd een einde te maken aan politiegeweld.

1. Opmerkingen over de antwoorden van de regering betreffende individuele gevallen die aan de orde zijn gesteld:

Geval 1: geweldloze vrouw werd geraakt door een hogedruk waterstraal van een waterkanon op een politievoertuig, met ernstig letsel tot gevolg

Volgens de regering van Uwe Excellentie onderzoekt de afdeling Opsporing, die deel uitmaakt van het Openbaar Ministerie, deze zaak momenteel, nadat een strafklacht wegens "poging tot doodslag, poging tot zware mishandeling en geweldpleging" is ingediend tegen de bediener(s) van het waterkanon en de bestuurder van het voertuig. Tegelijkertijd is de politie geen disciplinair onderzoek begonnen, nadat de korpschef de bevinding had geaccepteerd en

overgenomen van de interne commissie inzake de evaluatie van het gebruik van geweld, dat het gebruik van geweld in deze zaak "proportioneel" was geweest.

Hoewel ik verheugd ben over het feit dat in deze zaak een strafrechtelijk onderzoek is ingesteld, merk ik op dat dit alleen lijkt te zijn gebeurd naar aanleiding van een strafrechtelijke klacht, en niet proactief op eigen initiatief (*ambtshalve*) door de Officier van Justitie of de politiedienst. Ook stel ik met bezorgdheid vast dat, ondanks de beschikbaarheid van overtuigend videobewijs van een duidelijke schending van het Verdrag tegen foltering met ernstig en mogelijk levensbedreigend lichamelijk letsel tot gevolg, de Nederlandse autoriteiten meer dan 14 maanden na het incident nog steeds niet publiekelijk enige schuld hebben erkend en er geen beslissing tot vervolging is genomen.

Deze aanzienlijke vertraging lijkt onverenigbaar met de internationale wettelijke verplichtingen van Nederland om "onverwijld" vermeende schendingen te onderzoeken en te vervolgen, en om "onmiddellijk" het recht van slachtoffers op schadeloosstelling en rehabilitatie te onderzoeken, zoals neergelegd in de artikelen 7, 12, 13 en 14 van het CAT (Convention against Torture). Bovendien schendt iedere onnodige vertraging van het strafrechtelijk onderzoek of het uitblijven van voorlopige disciplinaire maatregelen tegen vermeende daders, zoals waarschuwingen en tijdelijke schorsing, ook de plicht van Nederland om "doeltreffende maatregelen" te nemen om te voorkomen dat de vermeende schendingen zich opnieuw voordoen op grond van artikel 2 van het CAT en dreigt de indruk te worden gewekt dat politiegeweld de *facto* onbestraft blijft door uitstel ("vertraagd recht is ontkend recht").

Deze indruk wordt nog versterkt door het feit dat zowel de politiechef als de commissie voor de evaluatie van het gebruik van geweld door de politie van oordeel waren dat het in dit geval gebruikte geweld "proportioneel" was en geen disciplinair onderzoek vereiste. Deze zeer verontrustende bevinding staat in schril contrast met de bewering van de regering van Uwe Excellentie dat *"politieambtenaren derhalve alleen geweld mogen gebruiken wanneer het doel dat gebruik rechtvaardigt (proportionaliteit) en het niet op een andere manier kan worden bereikt (subsidiariteit). Indien mogelijk moet een waarschuwing worden gegeven voordat geweld wordt gebruikt. Bovendien moet het gebruikte geweld redelijk zijn en in verhouding staan tot het doel."*

De beschikbare videobeelden laten er geen twijfel over bestaan dat het in deze zaak gebruikte geweld niet met deze normen in overeenstemming kan worden gebracht. Ten eerste was het slachtoffer rechtstreeks het doelwit van een gebruikt waterkanon op een gevaarlijk korte afstand, waardoor een minder dodelijk apparaat voorspelbaar een potentieel dodelijk wapen werd. Ten tweede lijkt deze levensgevaarlijke aanval niet te zijn voorafgegaan door een doeltreffende waarschuwing of een andere voorzorgsmaatregel. In de derde plaats kan het gebruik van potentieel dodelijk geweld tegen een geweldloze persoon die geen enkele bedreiging vormt, in geen geval worden beschouwd als noodzakelijk en evenredig voor de verwezenlijking van het doel dat de ingezette politieambtenaren in deze zaak mogelijk hebben nagestreefd. Bovendien leek, ondanks de grote waarschijnlijkheid van zeer ernstige, mogelijk dodelijke verwondingen, geen enkele ter plaatse aanwezige ambtenaar openbare orde en veiligheid een poging te hebben gedaan om eerste hulp te verlenen aan de vrouw, die hevig bloedde aan haar hoofd of het anderszins minimaliseren van de schade als gevolg van deze brute aanval. Het onnodige verzuim om medische hulp te verlenen in een potentieel levensbedreigende situatie als deze lijkt een ernstig plichtsverzuim, zo niet een strafbaar feit, van de kant van de ter plaatse aanwezige politieambtenaren en dient derhalve onmiddellijk en rigoureus als zodanig door de Nederlandse autoriteiten te worden aangepakt.

Ik herhaal dat ik bijzonder verontrust ben over de bewering van de regering dat zowel het interne toezichtmechanisme als de leiding van de Nederlandse politie het in deze zaak gedocumenteerde flagrant onwettige optreden als "proportioneel" beschouwen en het niet nodig achten disciplinaire maatregelen te nemen. Naar mijn mening doet dit ernstige twijfel rijzen omtrent het vermogen, of de bereidheid, van de Nederlandse politie om de naleving van de internationale normen inzake het gebruik van geweld door haar eigen ambtenaren daadwerkelijk te toetsen en te waarborgen, en om schendingen op betrouwbare wijze vast te stellen en aan te pakken door middel van preventieve en corrigerende maatregelen.

Meer in het algemeen lijkt deze zaak een punt te illustreren dat ik in mijn thematisch verslag van 2017 aan de Algemene Vergadering heb voorgelegd, namelijk dat de beschikbaarheid van "minder dodelijke" wapens zoals waterkanonnen, afgezien van de voor de hand liggende voordelen ervan, ook kan leiden tot risico's van "overmatig gebruik" in situaties waarin het gewenste doel redelijkerwijs had kunnen worden bereikt met minder dwingende, minder gevaarlijke en minder schadelijke middelen (A/72/178, punten 53-55).

Geval 2: weerloze demonstrant op de grond vastgebonden door drie politieagenten wordt nog steeds ongenadig geslagen met wapenstokken en nodeloos verwond door een politiehond

Volgens de regering van Uwe Excellentie heeft het Openbaar Ministerie besloten strafvervolgung in te stellen tegen twee bij deze zaak betrokken agenten, namelijk de hondengeleider en een ME-politieambtenaar, wegens onevenredig gebruik van geweld. Geen enkele andere ter plaatse aanwezige ambtenaar en geen enkele hogere ambtenaar lijkt in staat van beschuldiging te zijn gesteld.

Hoewel ik verheugd ben over het feit dat in deze zaak een strafrechtelijk onderzoek is ingesteld, stel ik met grote bezorgdheid vast dat dit niet tijdig en proactief is gebeurd op initiatief van de openbare aanklager of de politiedienst (*ambtshalve*), maar pas nadat de politie 373 verzoeken en 142 ingediende strafrechtelijke klachten had ontvangen, en meer dan negen maanden na het incident. Bovendien lijkt er tot op heden geen proces te zijn gepland. Gezien de beschikbaarheid van overtuigend videobewijs dat een duidelijke schending van het Verdrag tegen foltering aantoonde, lijkt deze aanzienlijke vertraging onvereenigbaar met de internationale wettelijke verplichtingen van Nederland om "onverwijld" vermeende schendingen te onderzoeken en te vervolgen, en om "onmiddellijk" het recht van slachtoffers op schadeloosstelling en rehabilitatie te onderzoeken, zoals bepaald in de artikelen 7, 12, 13 en 14 van het CAT.

Bovendien schendt iedere onnodige vertraging van het strafrechtelijk onderzoek of het uitblijven van voorlopige disciplinaire maatregelen tegen vermeende daders, zoals waarschuwingen en tijdelijke schorsing uit de dienst, ook de plicht van Nederland om "doeltreffende maatregelen" te nemen om te voorkomen dat de vermeende schendingen in het kader van artikel 2 van het CAT zich opnieuw voordoen, en dreigt door uitstel de indruk te worden gewekt dat het politiegeweld de *facto* onbestraft blijft door uitstelgedrag ("uitgesteld recht is ontkend recht").

Het hoeft dan ook niet te verbazen dat dezelfde ongepaste middelen en methoden van geweld en intimidatie die bij dit incident in Den Haag op 14 maart 2021 werden gebruikt, opnieuw

werden gedocumenteerd op videobeelden van verscheidene incidenten die plaatsvonden bij een protest in Amsterdam op 2 januari 2022.

Bovendien wordt de indruk gewekt dat het gebruik van geweld door de politie, zoals beschreven in de eerste zaak, door het Hoofd van Politie en de Toetsingscommissie door een toegeeflijkheid die niet te rechtvaardigen is in de onderhavige zaak, verder werd geconsolideerd. Volgens de regering van Uwe Excellentie is de interne commissie voor de evaluatie van het gebruik van geweld tot de bevinding gekomen, met instemming van het hoofd van de politie, dat het inzetten van een politiehond om een naar verluidt gewelddadige man te arresteren, "wettig en professioneel" was; dat de klap die de ME-er in deze eerste fase heeft uitgedeeld "onprofessioneel en onnodig was" was; dat het opnieuw inzetten van de politiehond in de tweede fase van de arrestatie "niet langer proportioneel" was; maar dat het overige gebruik van geweld "wettig en professioneel" was. Tot dusver zijn, in afwachting van de afronding van het lopende strafrechtelijke onderzoek, geen disciplinaire maatregelen genomen en lijken de door de betrokken agenten gebruikte middelen en methoden niet te zijn herzien of gecorrigeerd.

Deze beoordeling door het interne toezichtmechanisme van de Nederlandse politie getuigt niet van een adequate en objectieve analyse van de feiten die op de beschikbare videobeelden zijn vastgelegd. In tegenstelling tot de beschrijving van de gebeurtenissen in het antwoord van uw regering, blijkt uit de videobeelden duidelijk dat de demonstrant "ophield zich te verzetten", niet aan het einde, maar reeds voordat één van de gedocumenteerde gewelddaden van de politie plaatsvond. Het feit dat de demonstrant de aanvallende hond bij zijn oren heeft gegrepen om zichzelf te beschermen tegen beten, kan niet worden beschouwd als onwettig "verzet", aangezien niemand wettelijk verplicht kan worden toe te staan dat een hond hem fysiek verwondt. Door zich te beschermen tegen de aanval van de hond zonder te proberen te ontsnappen of zich te verzetten tegen zijn arrestatie, oefende de demonstrant enkel zijn inherente recht op wettige zelfverdediging uit, en het was de plicht van de hondenbegeleider om de hond onmiddellijk terug te trekken.

Vanaf dat moment was de demonstrant daadwerkelijk in de macht van de politie en had hij gemakkelijk in de boeien kunnen worden geslagen. Op dat moment was, ongeacht eventueel eerder wangedrag van de demonstrant, zijn onmiddellijke en veilige aanhouding het enige wettige doel dat door de politieagenten kon worden nagestreefd. De bewering van de regering dat de "agent de verdachte niet onder controle kon krijgen omdat deze de hond bij de oren had gegrepen" is duidelijk in tegenstrijd met het beschikbare videobewijs. Integendeel, alle geweld dat gedurende de gehele video-sequentie tegen deze demonstrant is gebruikt, met inbegrip van elke klap met een politieknuppel, elke schop tegen de schoenen en elke hondenbeet, heeft niet alleen nodeloos lichamelijk letsel en onnodige vernedering veroorzaakt, maar omvatte ook het opzettelijk toebrengen van ernstig lijden aan een machteloze persoon voor doeleinden als dwang, straf of intimidatie en voldeed daarom aan alle definiërende elementen van foltering in de zin van Art. 1 CAT.

In dit verband zou ik de regering van uw Excellentie eraan willen herinneren dat de plicht om folteringen strafrechtelijk te vervolgen niet beperkt is tot de directe daders, maar ook geldt voor meerderen en andere functionarissen die medeplichtig zijn of anderszins deel te hebben genomen aan folterpraktijken, niet alleen door uitlokking en instemming, maar ook louter door instemming (art. 1 en 4 CAT). Ik neem er derhalve met bezorgdheid nota van dat de regering van uwe Excellentie niet heeft geantwoord op mijn vraag, die bij dezen wordt herhaald, waarom geen onderzoek is ingesteld tegen de verantwoordelijke superieuren en tegen andere functionarissen die ter plaatse aanwezig waren, maar niet hebben ingegrepen.

Geval 3: Geweldloze demonstrant aangevallen en ernstig gewond door politiehond

Volgens de regering van Uwe Excellentie is deze zaak nog steeds in behandeling volgens de interne herzieningsprocedure van de politie. Ik stel met bezorgdheid vast dat, ondanks overtuigend videobewijs van een politiehond die ernstig lichamelijk letsel en ernstige pijn toebrengt aan een geweldloze demonstrant en hem zo publiekelijk vernedert, waarbij de hondenbegeleider kennelijk niet in staat is zijn dier onder controle te krijgen, deze zaak niet lijkt te zijn doorgegeven aan de afdeling onderzoek van de Officier van Justitie. Gezien de twijfelachtige resultaten van de interne toetsingsprocedure van de Nederlandse politie in de andere zaken die in mijn mededeling aan de orde zijn gesteld, blijf ik ernstig bezorgd dat ook deze zaak uiteindelijk zal uitmonden in een buitensporig mild oordeel, zonder strafrechtelijke, disciplinaire en compenserende gevolgen en zonder dat de Nederlandse politie lering trekt uit de voorspelbaar onevenredige risico's van letsel en ontmenselijking die gepaard gaan met het routinematig gebruik van politiehonden in complexe en snel evoluerende omgevingen, zoals ordehandhaving bij manifestaties.

Geval 4: geweldloze demonstrant bruut mishandeld door politieagenten wegens burgerlijke ongehoorzaamheid

Volgens de regering van Uwe Excellentie vond dit incident plaats in het kader van een ongeoorloofde bijeenkomst met ongeveer 10.000 deelnemers die op 2 januari 2022 in Amsterdam plaatsvond. De regering stelt dat "de politie zich uiteindelijk genoodzaakt zag op te treden, mede omdat de demonstranten weigerden gehoor te geven aan het bevel het gebied te verlaten en de beperkingen wegens het coronavirus negeerden. Bovendien pleegden sommige demonstranten geweld tegen de politie, waardoor verschillende politieagenten gewond raakten".

In dit verband zou ik de regering van Uwe Excellentie eraan willen herinneren dat het in dit geval niet ging om een demonstrant die geweld pleegde tegen de politie, maar om een vreedzame demonstrant die alleen op de grond zat met zijn benen over elkaar. De man wordt omringd door ME-ers in volledige uitrusting en wanneer hij weigert op te staan en weg te gaan, slaan twee agenten hem herhaaldelijk met hun wapenstokken met volle kracht op de rug. Gedurende het incident leek de man geen enkele bedreiging te vormen, noch bracht hij de agenten of andere mensen anderszins in gevaar. Welk legitiem doel de betrokken politieambtenaren ook mogen hebben nagestreefd, het soort en de mate van fysiek geweld dat tegen deze demonstrant is gebruikt, en de risico's van verwonding en vernedering die daarmee gepaard gaan, kunnen duidelijk niet als noodzakelijk en proportioneel worden beschouwd.

Ondanks overtuigend videomateriaal waaruit dit duidelijke geval van buitensporig geweld blijkt, lijkt de beschuldiging die ik in mijn vorige mededeling officieel heb overgebracht, niet te hebben geleid tot enig disciplinair of strafrechtelijk onderzoek, noch heeft de regering enige legitieme verklaring voor dit verzuim om te handelen overeenkomstig haar verplichtingen uit hoofde van de verdragen tegen foltering.

Ik zou uw regering daarom willen herinneren aan haar absolute en onaantastbare verplichting om een snel en onpartijdig onderzoek in te stellen om de verantwoordelijke functionarissen te identificeren, de feiten vast te stellen, strafvervolgning in te stellen en maatregelen te nemen voor schadeloosstelling, schadevergoeding en het voorkomen van herhaling, ongeacht of het slachtoffer een formele klacht heeft ingediend (*ambtshalve*). Indien de Nederlandse autoriteiten

nalaten dit te doen, zou dit neerkomen op "gedoogsteun" voor een bewezen foltering of andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing op Nederlands grondgebied (art. 1, 2 en 16 CAT), hetgeen niet alleen de verantwoordelijkheid van de Staat betwist, maar mogelijk ook de individuele strafrechtelijke verantwoordelijkheid voor medeplichtigheid en deelneming van een ambtenaar die nalaat de daders te onderzoeken, te vervolgen en te bestraffen, zoals het internationaal recht dat vereist (art. 4 CAT).

Meer in het algemeen begrijp ik weliswaar de frustratie van de autoriteiten over de herhaalde ondervinding van burgerlijke ongehoorzaamheid en democratische afwijkende meningen van de kant van een aanzienlijk aantal, overwegend vreedzame, demonstranten, maar ik zou nogmaals willen wijzen op de zinloosheid van pogingen om dergelijke grootschalige protesten met geweld, dwang en intimidatie te onderdrukken. Wanneer nationale wetten en voorschriften alleen kunnen worden gehandhaafd door middel van breed en routinematig gebruik van geweld dat duidelijk buitensporig is en niet in verhouding staat tot de onmiddellijke dreiging die uitgaat van individuele dissidenten, dan vereist het absolute en allesoverheersende verbod op foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling, als een opdracht tot internationaal recht, dat de autoriteiten de openbare orde handhaven met alternatieve middelen, waaronder, met name, de-escalatie, dialoog en samenwerking.

Geval 5: geweldloze demonstrant die gehoor geeft aan een bevel van de politie om het gebied te verlaten, wordt achtervolgd door een politieagent die hem herhaaldelijk met een wapenstok slaat

Volgens de regering van Uwe Excellentie heeft ook dit incident zich voorgedaan in het kader van een ongeoorloofde demonstratie van ongeveer 10.000 deelnemers op 2 januari 2022 in Amsterdam. Ook hier stelt de regering dat "de politie uiteindelijk genoodzaakt was in te grijpen, mede omdat de demonstranten weigerden gehoor te geven aan het bevel het gebied te verlaten en de beperkingen vanwege het coronavirus negeerden. Bovendien pleegden enkele demonstranten geweld tegen de politie, waardoor verschillende politieagenten gewond raakten".

Ook in deze zaak gaat het niet om een demonstrant die geweld tegen de politie gebruikt, maar om een vreedzame demonstrant die hardnekkig werd achtervolgd en herhaaldelijk met een wapenstok werd geslagen door een volledig uitgeruste ME-er, hoewel de demonstrant gehoor gaf aan het bevel om het gebied te verlaten en geen enkele bedreiging vormde voor wie dan ook.

Ik stel met bezorgdheid vast dat ook in dit geval, ondanks overtuigend videobewijs dat een duidelijk geval van buitensporig geweld aantoonde, de beschuldiging die ik in mijn vorige mededeling heb geuit, geen aanleiding lijkt te hebben gegeven tot enig disciplinair of strafrechtelijk onderzoek, noch heeft de regering enige legitieme verklaring gegeven voor dit verzuim om te handelen overeenkomstig haar verplichtingen uit hoofde van het Verdrag tegen Foltering (CAT).

Om herhaling te voorkomen verwijs ik de regering van uwe Excellentie naar mijn opmerkingen met betrekking tot zaak 4 hierboven, die - *mutatis mutandis* - ook van toepassing zijn op de onderhavige zaak, zowel wat betreft de absolute en onaantastbare wettelijke verplichting om daden van foltering en andere vormen van mishandeling te voorkomen, te onderzoeken, te vervolgen en te bestraffen, als wat betreft de implicaties van het nalaten daarvan voor de

verantwoordelijkheid van de Staat en, mogelijkerwijs, zelfs voor individuele strafrechtelijke verantwoordelijkheid.

2. *Schijnbare discrepantie tussen normatieve bepalingen en de feitelijke praktijk*

Volgens de statistische gegevens die uw regering in antwoord op mijn verzoek heeft verstrekt, waren er in het jaar 2020 17.005 incidenten waarbij de politie geweld heeft gebruikt, in totaal 27.271 individuele handelingen waarbij geweld werd gebruikt. Daarvan hebben slechts 3.262 gevallen (1,19 %) geleid tot registratie van het gebruik van geweld en tot toetsing door de betrokken politiechef; slechts 236 gevallen (0,86 %) werden als "onprofessioneel" aangemerkt, en slechts 6 (0,022 %) gaven aanleiding tot een tuchtprocedure.

Ik betreur ten zeerste het antwoord van de regering dat geen statistische cijfers kunnen worden gegenereerd over het aantal strafvervolgingen en disciplinaire maatregelen die specifiek betrekking hebben op de ordehandhaving bij demonstraties, kennelijk omdat de gegevens in de registratiesystemen van zowel de politie als het Openbaar Ministerie niet dienovereenkomstig kunnen worden gefilterd. Aangezien de regering wel het totaal aantal gewelddaden van de politie over het hele jaar 2020 (27.271) kon verstrekken, alsook het aantal als "onprofessioneel" aangemerkte gevallen (236) en de feiten die aanleiding gaven tot een tuchtprocedure (6), valt moeilijk in te zien waarom het voor de regering onmogelijk was om individueel na te gaan hoeveel van die 6, respectievelijk 236 gevallen verband hielden met de ordehandhaving bij betogingen.

Hoewel ik waardering heb voor het formele bestaan in Nederland van een verfijnd normatief, procedureel en institutioneel kader voor de melding van en het onderzoek naar het gebruik van geweld door de politie, maak ik mij ernstig zorgen over het feit dat dit in de praktijk niet lijkt te leiden tot een realistisch patroon van disciplinaire en strafrechtelijke sancties dat overeenkomt met het aantal klachten dat daadwerkelijk is ingediend, of met het aantal en de frequentie van de sancties die statistisch gezien te verwachten zouden zijn, zelfs met een goed opgeleide en aangevoerde dienst voor wetshandhaving, in een land als Nederland.

Volgens officiële gegevens van de regering werden slechts 236 (0,86%) van de 27.271 individuele gewelddaden als "onprofessioneel" aangemerkt en gaven slechts 6 (0,022%) aanleiding tot (lopende) tuchtprocedures, terwijl er in 2020 helemaal geen strafrechtelijke vervolgingen lijken te zijn ingesteld. Ook lijken er in 2020 aan geen enkele politieambtenaar disciplinaire of strafrechtelijke sancties te zijn opgelegd wegens buitensporig gebruik van geweld, en heeft de regering geen enkele fout publiekelijk erkend of de bevolking gerustgesteld door te verklaren dat zij een "zero tolerance"-beleid voert ten aanzien van bruto politieoptreden.

Op basis van mijn jarenlange ervaring met het reguleren, instrueren en evalueren van politionele en militaire operaties, wil ik de regering van Uwe Excellentie verzoeken zich bewust te zijn van het feit dat zelfs de meest professionele politiemacht bestaat uit mensen die onder uiterst moeilijke omstandigheden moeten werken. Hoewel laakbaar wangedrag van politiefunctionarissen nooit door de vingers mag worden gezien, is het niet realistisch te denken dat dit ooit volledig kan worden vermeden of kan worden teruggebracht tot percentages van slechts 0,022%. Het vrijwel volledig ontbreken van tucht- en strafrechtelijke

procedures en sancties in verband met het gebruik van geweld door ambtenaren openbare orde en veiligheid, in een dichtbevolkt land als Nederland, is dan ook waarschijnlijk geen weerspiegeling van een betrouwbare beoordeling van de operationele realiteit. Het versterkt veeleer de algemene indruk van disfunctionele commando- en controlestructuren, die op papier misschien wel aan alle normatieve en institutionele vereisten voldoen, maar in de praktijk niet in staat of bereid zijn effectief te reageren op wangedrag van ambtenaren, wat leidt tot een sterk vertekend zelfbeeld bij de autoriteiten.

Daarom dring ik er bij de regering van uwe Excellentie op aan onmiddellijk maatregelen te nemen om ervoor te zorgen dat onderzoeken naar vermeend disciplinair en strafrechtelijk wangedrag van ambtenaren openbare orde en veiligheid "onmiddellijk" en "onpartijdig" worden uitgevoerd en dat het recht van slachtoffers op schadeloosstelling en rehabilitatie "onmiddellijk" wordt onderzocht, als een "doeltreffende" preventiemaatregel overeenkomstig de verplichtingen zoals vastgelegd in het Verdrag tegen Foltering (CAT). Iedere ongepaste toegeeflijkheid, tolerantie of berusting ten aanzien van vermeende daden van foltering en andere vormen van mishandeling moet worden voorkomen door bij alle lagen van de onderzoeks- en gerechtelijke procedures een strikt "zero tolerance"-beleid te voeren ten aanzien van bruto politieoptreden. Snel en transparant onderzoek naar en vervolging van beschuldigingen van foltering en mishandeling door de bevoegde autoriteiten zijn onontbeerlijk om het vertrouwen van het publiek in de handhaving van de rechtsstaat door de regering in stand te houden en elke perceptie van gedoogsteun, instemming of medeplichtigheid van de overheid met betrekking tot onwettige praktijken te voorkomen.

3. *Opmerkingen over specifieke middelen en methoden van rechtshandhaving*

a. Politie ID-nummer:

In mijn vorige mededeling heb ik Uwe Excellentie verzocht uiteen te zetten "*welke stappen zijn ondernomen of nog worden overwogen om ervoor te zorgen dat alle politieambtenaren in functie voor het publiek gemakkelijk herkenbaar zijn door middel van het tonen van een identificatienummer of soortgelijke middelen*". In antwoord hierop geeft de regering van Uwe Excellentie nadere bijzonderheden over de plicht van politieambtenaren om zich te identificeren door middel van hun politielegitimatiebewijs, in het geval van geüniformeerde ambtenaren alleen wanneer daarom wordt gevraagd, en in het geval van ambtenaren in burger ook zonder dat daarom wordt gevraagd, zodra zij optreden in hun officiële hoedanigheid. De regering legt ook uit dat "*het opereren als arrestatieteam of als onderdeel van de ME, wanneer snel optreden vereist is, kan betekenen dat identificatie niet altijd opportuun is*".

Hoewel ik waardering heb voor deze verklaringen, dragen zij niet bij tot het oplossen van het ernstige en schijnbaar vrijwel volledige gebrek aan identificatie en verantwoordingsplicht met betrekking tot de Nederlandse ME. Het spreekt vanzelf dat het bij de ordehandhaving op manifestaties, vooral wanneer geweld wordt gebruikt door agenten in volledige ME-uitrusting, volstrekt onrealistisch is om van demonstranten te verwachten dat zij agenten vragen hun politie-identiteitskaart te tonen, zodat zij hen kunnen identificeren. In tegenstelling tot agenten in andere landen lijken Nederlandse politieagenten geen grote en goed contrasterende identificatienummers op hun uniform te dragen, die van een afstand onmiddellijk zichtbaar zijn. Dit maakt het vrijwel onmogelijk om hen ter verantwoording te roepen voor politiegeweld en ander ernstig wangedrag in de context van gewelddadige confrontaties met demonstranten. Zonder dergelijke identificatienummers zullen slachtoffers

en andere getuigen van onrechtmatig politiegeweld vrijwel nooit in staat zijn de daders te identificeren met een zekerheid die voldoende is om hun strafrechtelijke veroordeling door de rechter mogelijk te maken.

Daarom dring ik er bij de regering van Uwe Excellentie op aan onmiddellijk maatregelen te nemen om ervoor te zorgen dat alle politieambtenaren die actief zijn, met inbegrip van ambtenaren in burger die bevoegd zijn geweld te gebruiken tijdens rellen en samenscholingen, voor het publiek gemakkelijk herkenbaar zijn door middel van grote identificatienummers die van een afstand zichtbaar zijn op hun uniformen.

b. Gebruik van politiehonden en politiepaarden:

In mijn vorige mededeling heb ik de regering van uwe Excellentie verzocht toe te lichten *"welke stappen zijn ondernomen of nog worden overwogen om een einde te maken aan het gebruik van politiehonden, -paarden en onnodig, onevenredig of anderszins onrechtmatig geweld en dwang als reactie op ongeoorloofde bijeenkomsten en andere vormen van burgerlijke ongehoorzaamheid"*.

In antwoord hierop licht de regering van Uwe Excellentie het regelgevingskader toe dat van toepassing is op het gebruik van honden en paarden door de politie en wijst zij erop dat *"politiepaarden - in tegenstelling tot politiehonden - niet als wapen worden ingezet. Politiepaarden worden ingezet ter handhaving van de openbare orde, omdat zij bij uitstek geschikt zijn om een menigte uiteen te drijven en aldus de situatie helpen te de-escaleren"*. De regering stelt verder dat zowel paarden als honden *"in de praktijk hebben bewezen dat zij de situatie de-escaleren tijdens operaties om de openbare orde te herstellen. (...) Zonder hun inzet zou de politie genoodzaakt zijn geweld te gebruiken tegen een grotere groep relschoppers met het risico dat de situatie escaleert en de politie meer geweld gebruikt tegen relschoppers en vice-versa."*

Hoewel ik erken dat er ruimte is voor het legitieme gebruik van zowel paarden als honden bij de ordehandhaving, brengt het gebruik daarvan bij de ordehandhaving op bijeenkomsten aanzienlijke risico's van buitensporig geweld en willekeurige effecten met zich mee. De regering beweert dat de inzet van honden en paarden tot gevolg heeft *"dat een deel van de ordeverstoorers ertoe wordt aangezet de plaats van ordeverstoring uit eigen beweging te verlaten"*. In de praktijk is het gebruik van paarden en honden bij de ordehandhaving op bijeenkomsten echter veel waarschijnlijker om paniek en wanorde te veroorzaken onder vreedzame deelnemers, die daar misschien met duizenden zijn met hun gezinnen en kinderen, dan om gewelddadige ordeverstoorers ervan te overtuigen *"de plaats uit eigen vrije wil te verlaten"*. In de complexe en snel evoluerende omgeving van grootschalige protesten, waar duizenden deelnemers en ordehandhavers gelijktijdig en op vaak onvoorspelbare wijze optreden, is het inzetten van politiepaarden en -honden inherent gevaarlijk en dient het in de eerste plaats om te intimideren. Beide hebben de neiging een uitgesproken vijandige omgeving te creëren van agressieve confrontatie en dominantie in plaats van dialoog en de-escalatie. Aangezien de regering erkent dat zij politiehonden inzet *"als wapens"* tijdens operaties om mensenmassa's onder controle te houden, lijkt een dergelijk gebruik te vallen in de categorie van *"wapens die niet inherent wreed, onmenselijk of vernederend zijn [maar] die niettemin een aanzienlijk risico inhouden om te worden gebruikt op een wijze die strijdig is met het verbod van foltering en van wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing, waardoor de nadruk wordt gelegd op het vereiste van voorzorgsmaatregelen."* (A/71/178 para 52).

Wanneer de regering beweert dat "*er tot op heden geen geschikt alternatief is gevonden voor de beheersing van mensenmassa's, crowd management en oproerbeheersing. In dergelijke situaties heeft de inzet van deze dieren een groter de-escalierend effect dan enige andere methode*", stelt zij intimidatie op gevaarlijke wijze gelijk met de-escalatie en onderschat zij sterk het directe en indirecte risico van de inzet van dieren bij de ordehandhaving op bijeenkomsten. In twee van de vijf individuele gevallen die in mijn mededeling worden genoemd, heeft het ongepaste gebruik van politiehonden het geweld nodeloos uit de hand doen lopen in plaats van de situatie te de-escaleren, en geleid tot ernstige verwondingen en onnodige vernedering, hetgeen een duidelijke schending is van het Verdrag tegen Foltering.

Ik ben dan ook verheugd over de verzekering van de regering dat de Nederlandse politie momenteel de rol van politiehonden bij de uitvoering van haar taken onderzoekt en dat de op handen zijnde wijzigingen van de gedragscode, die naar verwachting op 1 juli 2022 in werking zullen treden, ook extra inzetcriteria voor de inzet van politiehonden zullen bevatten. Ik moedig de regering van uwe Excellentie ten zeerste aan deze gelegenheid aan te grijpen om de risico's en voordelen van het routinematig inzetten van honden en paarden bij de ordehandhaving op bijeenkomsten zorgvuldig en kritisch te bekijken, alsook de waarschijnlijke maatschappelijke gevolgen op de lange termijn van de onderliggende veronderstelling dat grootschalige burgerlijke ongehoorzaamheid effectief kan worden onderdrukt door intimidatie en geweld in plaats van door tolerantie en dialoog.

In verband met de hierboven aangehaalde feiten en punten van zorg wordt u tevens verwezen naar de aan deze brief gehechte **bijlage over de verwijzing naar de internationale wetgeving voor mensenrechten**, waarin de internationale mensenrechteninstrumenten en -normen worden genoemd die voor deze aantijgingen relevant zijn.

Aangezien het mijn verantwoordelijkheid is om, op grond van het mandaat dat de Raad voor de Mensenrechten mij heeft verleend, te trachten alle zaken die onder onze aandacht worden gebracht op te helderen, zou ik u dankbaar zijn voor uw opmerkingen over de volgende aangelegenheden:

1. Gelieve eventuele aanvullende informatie te verstrekken en/of opmerkingen te maken over bovengenoemde aantijgingen, opmerkingen en bezorgdheden.
2. Gelieve in het licht van de opmerkingen in deze brief nadere informatie te verstrekken over de huidige stand van het onderzoek naar elk van de vijf incidenten van politiegeweld die aan de hand van videomateriaal zijn gedocumenteerd, zoals hierboven en in mijn vorige brief is beschreven (zaken 1- 5). In gevallen waarin geen onderzoek is ingesteld, waarin geloofwaardige beschuldigingen van wangedrag zijn verworpen, waarin al vele maanden geen noemenswaardige vooruitgang is geboekt, of waarin geen voorlopige disciplinaire maatregelen zijn genomen, gelieve in detail toe te lichten hoe dit verenigbaar is met de mensenrechtenverplichtingen van Nederland zoals uiteengezet in dit schrijven.
3. Gelieve toe te lichten welke stappen zijn ondernomen, of nog worden overwogen, zowel in het algemeen als met betrekking tot elk van de vijf individuele gevallen genoemd in mijn schrijven (zaken 1-5), om ervoor te zorgen dat het strafrechtelijk en disciplinair onderzoek en de sancties wegens politiegeweld niet beperkt blijven tot de directe daders, maar zich ook uitstrekken tot de verantwoordelijke superieuren, alsmede tot andere functionarissen die ter plaatse aanwezig waren, maar niet hebben ingegrepen.

4. Kunt u, gezien het onrealistisch lage aantal lopende straf- of tuchtprocedures in verhouding tot de gerapporteerde statistische frequentie van het gebruik van geweld door de Nederlandse politie (0,022 % in 2020), toelichten welke stappen zijn ondernomen of nog worden gepland om ervoor te zorgen dat de interne toezichtmechanismen van de politie, maar ook het Openbaar Ministerie, in de toekomst afzien van ongerechtvaardigde mildheid ten aanzien van geweld door de politie en in plaats daarvan de naleving van de internationale normen inzake het gebruik van geweld effectief toetsen en streng handhaven door middel van preventieve en corrigerende maatregelen?
5. Kan de Commissie, in het licht van de opmerkingen in deze brief, nader toelichten welke maatregelen zijn genomen of nog zullen worden genomen om ervoor te zorgen dat alle operationele politiefunctarissen, met name de leden van de oproerpolitie, voor het publiek op afstand gemakkelijk herkenbaar zijn door het aanbrenge van identificatienummers of soortgelijke middelen?
6. Gelieve, in het licht van de opmerkingen in deze brief, nader toe te lichten welke stappen zijn ondernomen of nog worden overwogen om een einde te maken aan het gebruik van politiehonden, -paarden en ander onnodig, onevenredig of anderszins onrechtmatig geweld en dwang als reactie op ongeoorloofde bijeenkomsten en andere vormen van burgerlijke ongehoorzaamheid.
7. Gelieve toe te lichten welke stappen zijn ondernomen of nog zullen worden ondernomen om op alle niveaus van het operationele, onderzoeks- en justitiële proces een strikt en transparant "zero tolerance"-beleid ten aanzien van politiegeweld publiekelijk af te kondigen en uit te voeren. Indien dergelijke stappen niet zijn ondernomen, gelieve toe te lichten hoe dit verenigbaar is met de internationale wettelijke verplichting van Nederland om doeltreffende maatregelen te nemen teneinde te voorkomen dat foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandelingen of bestraffingen plaatsvinden of opnieuw plaatsvinden.
8. Gelieve gedetailleerde informatie te verstrekken over de eventuele bestaande mechanismen om ervoor te zorgen dat slachtoffers onmiddellijk en op passende wijze gehoor vinden, schadeloos worden gesteld en worden gerehabiliteerd, overeenkomstig artikel 14 van het CAT, met inbegrip van de maatregelen die zijn genomen om niet in herhaling te vervallen.
9. Gelieve uw visie te geven op mogelijke maatschappelijke gevolgen op lange termijn van een beleid dat erop gericht is grootschalige burgerlijke ongehoorzaamheid en politieke dissidentie te onderdrukken door middel van intimidatie en geweld in plaats van tolerantie en dialoog?

Ik zou het op prijs stellen binnen 60 dagen een antwoord te ontvangen. Na deze termijn zullen deze mededeling en elk antwoord van de regering van uwe Excellentie openbaar worden gemaakt en gecommuniceerd worden via de [website](#). Zij zullen vervolgens ook gecommuniceerd worden in het gebruikelijke verslag dat aan de Raad voor Mensenrechten zal worden voorgelegd.

In afwachting van een antwoord dring ik erop aan dat alle nodige tussentijdse maatregelen worden genomen om de vermeende schendingen een halt toe te roepen en te voorkomen dat zij zich herhalen, en om, indien het onderzoek de beweringen staft of doet vermoeden dat zij juist zijn, ervoor te zorgen dat de perso(en) die voor de vermeende schendingen verantwoordelijk zijn, ter verantwoording wordt (worden) geroepen.

Gelieve, Excellentie, de verzekering van mijn zeer bijzondere hoogachting te aanvaarden.

Nils Melzer

Speciale rapporteur inzake foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing

Bijlage

Verwijzing naar internationale wetgeving inzake mensenrechten

In verband met bovenstaande beweringen en bezwaren zou ik de regering van uw Excellentie willen verwijzen naar de desbetreffende internationale normen en standaarden die van toepassing zijn op de kwesties die door de hierboven beschreven situatie aan de orde worden gesteld.

Ik zou de regering van uw Excellentie willen herinneren aan het absolute en niet-onthefbare verbod op foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing, zoals dat is gecodificeerd in de artikelen 2 en 16 van het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing (CAT). Vrijwaring van foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing is een recht waarop volgens het internationaal recht geen afwijkingen mogelijk zijn en dat onder alle omstandigheden moet worden geëerbiedigd en beschermd.

Dit absolute en onaantastbare verbod geldt ook in niet tot vrijheidsbeneming strekkende omstandigheden, wanneer met het gebruik van geweld geen rechtmatig doel wordt nagestreefd (wettigheid), het gebruik van geweld onnodig is voor het bereiken van een rechtmatig doel (noodzaak) of buitensporige schade toebrengt in verhouding tot het nagestreefde doel (evenredigheid). Bovendien is het verzuim om bij de planning, voorbereiding en uitvoering van wetshandavingsoperaties alle praktisch mogelijke voorzorgsmaatregelen te treffen om het onnodige, buitensporige of anderszins onrechtmatige gebruik van geweld te voorkomen, in strijd met de positieve verplichting van de staat om binnen zijn rechtsmacht wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing te voorkomen. In dit verband dienen de staten het gebruik van geweld buiten de gevangenis te reguleren en te controleren en ervoor te zorgen dat al hun agenten zodanig zijn opgeleid, uitgerust en geïnstrueerd dat iedere daad van foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing binnen hun rechtsgebied wordt voorkomen. ^[1]

Legitiem doel: Afhankelijk van de feitelijke en juridische omstandigheden in een bepaalde situatie kunnen legitieme rechtshandavingsmaatregelen doelen omvatten zoals zelfverdediging of verdediging van anderen, om te voorkomen dat demonstranten door de politiecordons breken, de doorgang voor politievoertuigen vrij te maken, verplichtingen inzake sociale afstand en het dragen van gezichtsmaskers af te dwingen, of onwettige bijeenkomsten te ontbinden. Hoewel het verder legitiem kan zijn geweld te gebruiken ter verdediging van zichzelf of anderen tegen onwettige aanvallen en ander onrechtmatig gedrag, en ter handhaving van de rechtsorde in het algemeen, kunnen individuele wetshandavingsfunctionarissen onder geen beding rechtmatig geweld of dwang gebruiken louter voor bestraffende of vergeldingsdoeleinden, zelfs niet als reactie op respectloos, provocerend of zelfs onrechtmatig gedrag. Wetshandavingsfunctionarissen moeten te allen tijde een professionele houding en gedrag aan de dag leggen die in overeenstemming zijn met de openbare macht en het vertrouwen dat in hen is gesteld.

Noodzakelijkheid: Zelfs wanneer wetshandhavers een rechtmatig doel nastreven, mogen zij slechts hun toevlucht nemen tot geweld en dwang indien, en zolang, en in de mate waarin, dit doel niet kan worden bereikt met minder schadelijke middelen. Zelfs wanneer het gebruik van geweld noodzakelijk is, mogen de aard en de mate van het gebruikte geweld niet rechtmatig verder gaan dan hetgeen noodzakelijk is om een rechtmatig doel te bereiken en mogen zij niet langer duren dan tot het tijdstip waarop het doel is bereikt. Bijvoorbeeld, een demonstrant wiens vermoedelijk of werkelijk wangedrag doeltreffend kan worden aangepakt door een waarschuwing vooraf, verbaal bevel, of een gradueel gebruik van geweld, mag niet met geweld worden geduwd, op de grond worden gegooid, worden geslagen of met irriterende middelen worden bespoten; en een weerloze betoger die in bedwang is gehouden of anderszins duidelijk overmeesterd is, mag niet langer worden geslagen of in een wurggreep worden gehouden, zelfs indien hij zich eerder schuldig heeft gemaakt aan geweld, onwettig of respectloos gedrag.

Proportionaliteit: Zelfs wanneer het gebruik van geweld door wetshandhavers noodzakelijk is voor de verwezenlijking van een rechtmatig doel, kan dit geen rechtvaardiging vormen voor het toebrengen van pijn, lijden of andere schade die moet worden beschouwd als duidelijk onevenredig in verhouding tot het belang van het te bereiken rechtmatige doel. Zo kan de handhaving van voorschriften ter voorkoming van mogelijke virusinfecties het gebruik van gematigd fysiek geweld rechtvaardigen, zoals fysieke beperkingen van de bewegingsvrijheid, maar niet het gebruik van buitensporig geweld waardoor risico's kunnen ontstaan, of het toebrengen van pijn, lijden en letsel dat onverenigbaar is met het verbod van foltering en andere wrede, onmenselijke of ontierende behandeling, of met de bescherming van het recht op leven. In sommige omstandigheden kan dit betekenen dat rechtshandhavingsfunctionarissen op grond van evenredigheidsoverwegingen moeten afzien van de uitvoering van het rechtmatige doel van hun opdracht.

Voorzorgsmaatregelen: Rechtshandhavingsfunctionarissen moeten hun optreden altijd zodanig plannen, voorbereiden en uitvoeren dat het gebruik van onnodig, onevenredig of anderszins onrechtmatig geweld of dwang zoveel mogelijk wordt vermeden of tot een minimum beperkt. Dit omvat de toepassing door de wetshandhavingsfunctionarissen van een trapsgewijze benadering van het gebruik van geweld, het gebruik van de-escalerende maatregelen, en de plicht om bescherming en medische zorg te bieden aan personen en omstanders die mogelijk gewond zijn geraakt of anderszins negatieve gevolgen hebben ondervonden van dwangmaatregelen.

Gewelddadig optreden van de politie en ander buitensporig gebruik van geweld in het licht van het verbod op wrede, onmenselijke of ontierende behandeling of bestraffing en, in situaties van machteloosheid, op foltering, is geïllustreerd in de jurisprudentie van internationale en regionale mensenrechtenmechanismen, zoals het Comité tegen foltering, het Comité voor de rechten van de mens, het Inter-Amerikaans Hof voor de rechten van de mens en de Inter-Amerikaanse Commissie voor de rechten van de mens, en het Europees Hof voor de rechten van de mens. Voorts wordt algemeen erkend dat bepaalde wapens en andere middelen voor de rechtshandhaving van nature of door hun ontwerp inherent wreed, onmenselijk of vernederend zijn.

Voorts hebben de staten, wanneer er redelijke gronden zijn om aan te nemen dat buiten de gevangenis geweld is gebruikt dat neerkomt op foltering of andere wrede, onmenselijke of ontierende behandeling of bestraffing, de plicht onverwijld een onpartijdig onderzoek in te stellen om ervoor te zorgen dat dergelijke daden volledig ter verantwoording worden geroepen, met inbegrip van, in voorkomend geval, bestuurlijke, civiele en strafrechtelijke aansprakelijkheid, en ervoor te zorgen dat de slachtoffers een passende schadeloosstelling en rehabilitatie ontvangen.

In zijn verslag aan de Algemene Vergadering heeft de speciale rapporteur inzake foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing nogmaals gewezen op de verplichtingen van staten in het kader van de ordehandhaving bij protesten, en verklaard dat "aan de uitoefening van [het recht op vreedzame vergadering] geen andere beperkingen mogen worden opgelegd dan die welke bij de wet zijn voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk zijn in het belang van de nationale veiligheid of openbare veiligheid, de openbare orde (*ordre public*), de bescherming van de volksgezondheid of de goede zeden of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen"; "personen kunnen hun bescherming tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing onder geen enkele omstandigheid verliezen, ook in de context van gewelddadige rellen of onwettige protesten", en "het niet nemen van alle voorzorgsmaatregelen die praktisch mogelijk zijn bij de planning, voorbereiding en uitvoering van wetshandhavingsoperaties om het onnodige, buitensporige of anderszins onwettige gebruik van geweld te voorkomen, is in strijd met de positieve verplichting van de staat om wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing binnen zijn rechtsgebied te voorkomen". (A/72/178, punten 15 en 62 (c)).

In dit verslag heeft de speciale rapporteur inzake foltering onderzocht of en in welke omstandigheden het gebruik van buiten de gevangenis gebruikt geweld door overheidsfunctionarissen neerkomt op foltering of andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing, en geconcludeerd dat:

- a. Het absolute en ondubbelzinnige verbod op foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing wordt thans universeel erkend als een kernbeginsel van het internationaal recht dat bindend is voor alle staten, ongeacht hun verdragsverplichtingen. Het verbod op foltering is tevens een van de weinige normen van het internationale gewoonterecht waarvan universeel wordt erkend dat zij een dwingende status (*jus cogens*) hebben bereikt;
- b. Het verbod op foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing beschermt niet alleen personen die van hun vrijheid zijn beroofd, maar geldt ook in een niet tot vrijheidsbeneming strekkende omgeving;
- c. Elk buiten de vrijheidsbeneming gebruikt geweld dat geen rechtmatig doel nastreeft (wettigheid), of dat onnodig is voor het bereiken van een rechtmatig doel (noodzaak), of dat buitensporig veel schade toebrengt in verhouding tot het nagestreefde doel (evenredigheid), is in strijd met de gevestigde internationale rechtsbeginselen inzake het gebruik van geweld door wetshandhavers en staat gelijk met wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing. Bovendien is het nalaten om bij de planning, voorbereiding en uitvoering van rechtshandhavingsoperaties alle praktisch mogelijke voorzorgsmaatregelen te treffen om het onnodige, buitensporige of anderszins onrechtmatige gebruik van geweld te voorkomen, in strijd met de positieve verplichting van de staat om binnen zijn rechtsgebied daden van wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing te voorkomen;
- d. Elk buiten de vrijheidsbeneming gebruikt geweld dat bedoeld is om pijn of leed toe te brengen aan een "machteloze" persoon (d.w.z. een persoon die onder directe fysieke of gelijkwaardige controle staat en niet kan ontsnappen of zich kan verzetten) als middel om een bepaald doel te bereiken, komt neer op foltering, ongeacht overwegingen betreffende het rechtmatige doel, de noodzaak en de evenredigheid;

e. Staten moeten het gebruik van geweld buiten de gevangenis reguleren en ervoor zorgen dat al hun agenten zodanig zijn opgeleid, uitgerust en geïnstrueerd dat iedere daad van foltering en wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing binnen hun rechtsgebied wordt voorkomen. Dit omvat niet alleen de ontwikkeling van voldoende duidelijke richtsnoeren voor het gebruik van geweld en wapens, maar ook de systematische juridische toetsing van wapens, met inbegrip van andere middelen om geweld te gebruiken en "minder dodelijke" wapens;

f. Een wapen moet worden beschouwd als inherent wreed, onmenselijk of vernederend en derhalve als absoluut verboden indien het specifiek is ontworpen of van dien aard is (dat wil zeggen geen ander praktisch nut heeft dan) (a) om onnodig, buitensporig of anderszins onrechtmatig geweld tegen personen te gebruiken; of (b) het opzettelijk en opzettelijk toebrengen van pijn en leed aan machteloze personen. Wapens die misschien niet inherent wreed, onmenselijk of onterend zijn, kunnen niettemin een aanzienlijk risico met zich meebrengen dat zij worden gebruikt op een wijze die strijdig is met het verbod van foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing, waardoor bijzondere nadruk wordt gelegd op het vereiste van voorzorgsmaatregelen;

g. Wanneer er redelijke gronden zijn om aan te nemen dat buiten de gevangenis geweld is gebruikt dat neerkomt op foltering of andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing, hebben de staten de plicht onverwijld een onpartijdig onderzoek in te stellen om ervoor te zorgen dat de daders volledig ter verantwoording worden geroepen, met inbegrip van, in voorkomend geval, bestuurlijke, civiele en strafrechtelijke aansprakelijkheid, en ervoor te zorgen dat de slachtoffers genoegdoening en rehabilitatie krijgen.

[1] De basisbeginselen inzake het gebruik van geweld en vuurwapens door rechtshandavingsfunctionarissen

<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/UseOfForceAndFirearms.aspx>

en de gedragscode voor rechtshandavingsfunctionarissen

<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/lawenforcementofficials.aspx>